

УДК 34

DOI: 10.15587/2523-4153.2018.135877

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕПУТАТА МІСЦЕВОЇ РАДИ ШЛЯХОМ ВІДКЛИКАННЯ ЗА НАРОДНОЮ ІНІЦІАТИВОЮ

© Г. І. Марченко

В даній статті здійснений аналіз нормативних документів та частково судової практики стосовно припинення повноважень депутата місцевої ради шляхом відкликання за народною ініціативою; можливості відновлення порушених прав особи чий повноваження були достроково припинені шляхом відкликання за народною ініціативою.

Зазначено на аспекти захисту волевиявлення виборців, які висловили свою думку щодо необхідності представництва їх інтересів в територіальній громаді певним громадянином.

В першу чергу приділена увага змінам в законодавстві про місцеві вибори, які відбулись в наслідок прийняття Закону України від 14 липня 2015 року «Про місцеві вибори». Цим же законом внесені зміни в Закон України «Про політичні партії в Україні», «Про статус депутатів місцевих рад» та ін.

Здійснений аналіз розділу Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», який стосується відкликання депутатів місцевих рад за народною ініціативою.

Вказано на існуючі прогалини у законодавчих актах, які прямо чи опосередковано сприяють порушенням прав виборців.

Крім того, зазначено на участь в даних процесах Центральної виборчої комісії, адміністративних судів. Вказано на елементи політичної корупції, що внесені в структури виборчого процесу органів місцевої влади внаслідок вище названих змін у законодавство.

Зазначена проблематика є особливо важливою для безпеки та належного економічного розвитку України і є особливо актуальною напередодні наступної виборчої кампанії в місцеві органи влади

Ключові слова: припинення повноважень депутата місцевої ради, захист прав виборців, відкликання депутата місцевої ради, народна ініціатива

1. Вступ

Правове регулювання місцевих виборів в Україні в умовах адміністративної реформи, яка спрямована на акумулювання податкових надходжень саме у місцеві бюджети, є вкрай важливим аспектом життя держави.

Захист права виборця на волевиявлення сприяє утвердженню демократії, розвитку України як соціально спрямованої правової держави.

Насправді виникнення та розвиток демократії на теренах України має глибоке історичне коріння. Класична історія говорить про Геродота, міста-демократії, що створювались у Причорномор'ї на основі грецької культури. Пізніше про Козацьку державу.

Водночас, територія України має значно глибші корені розвитку демократичної традиції.

Яскравим історичним прикладом є нині активно досліджуване археологами та істориками Більське городище – батьківщина скіфів-гелонів, або місто Гелон та міста-супутники, які утворювали двомовну рабовласницьку державу-демократію, що сформувалась та існувала вже у 8-му сторіччі до нашої ери, незалежно від відомих і детально вивчених істориками культур.

Площа Гелона в 30 разів більша за площу Вавилону періоду розквіту. Довжина виявлених стін складає 25,96 км та охоплює територію не тільки Полтавської, а і Сумської областей. І це була своєрідна демократична держава, заснована на рівності прав не рабів та виборності вождів.

Тобто, в подальшому Козацька держава, яка по формі правління суттєво відрізнялась від Київської Русі, формувалась не на пустому місці і очевидно не

була унікальною цивілізаційною новелою, а створена на підставі більш давніх місцевих історичних традицій демократичного спрямування.

На разі відновлення держави Україна потребує відновлення історичних та державницьких цінностей з урахуванням сучасних умов та реалізацію історичних архетипів особистості у нормах права.

Можна багато говорити про світову уніфікацію законодавства і судової практики, однак народ тому і є народом, що він своїми культурними та соціальними надбаннями, зокрема мовою, веденням побуту, ієрархією сім'ї, релігією, мистецтвом, способом мислення відрізняється від усіх, хто його оточує. Норми права відповідної держави мають відображати та реалізовувати самобутність народу та врегульовувати, крім загальнолюдських, ще й притаманні певному народу соціальні особливості.

Слід зазначити, що наразі правова наука в Україні розвивається екстенсивно, в першу чергу за рахунок прийняття значної кількості нормативних актів. Дуже часто це відбувається на шкоду якості законодавства.

Не виключенням є основний досліджуваний у даній праці документ: Закон України «Про статус депутатів місцевих рад», особливо в аспекті забезпечення права виборців на відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою. А також захисту прав депутата.

2. Аналіз нормативної бази і постановка проблеми

Для дослідження скористаємось наступними нормативними документами:

– Конституція України від 28.06.1996 (№ 254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України – 1996 - № 30 - ст. 141) визначає основи виборчої системи та основні елементи її структури [1].

– Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-15// Відомості Верховної Ради України – 2003 – №№ 40-44 – ст.ст. 80-83, 85,89 зазначає основи цивільно-правових відносин і публічно-правового застосування, як частини цивільного права [2]. Зокрема, Цивільний кодекс України називає визначення юридичної особи публічного права, як непідприємницького товариства. Вказує на основні принципи їх реєстрації та функціонування.

– Закони України «Про місцеві вибори» [3], «Про статус депутатів місцевих рад» є спеціальними законами, що врегульовують порядок роботи територіальних виборчих комісій, повноваження, порядок і умови в т.ч. і припинення повноважень депутатів місцевих рад за народною ініціативою.

– Закон України «Про державний реєстр виборців» [4] є спеціальним законом, орми якого застосовуються при реалізації процедури відкриття депутата місцевої ради за народною ініціативою.

– Закон України «Про політичні партії в Україні» [5] визначає регламент діяльності політичних партій в аспекті припинення повноважень депутатів місцевих рад за народною ініціативою.

– Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» [6], як головний досліджуваний документ. Саме законодавчий акт встановлює процедуру припинення повноважень депутата місцевої ради у зв'язку з його відкриттям за народною ініціативою.

– Постанови Центральної виборчої комісії, які використовуються в даному дослідженні, є підзаконними нормативними актами, що покликані деталізувати порядок дій всіх суб'єктів виборчого процесу в досягненні ними цілей, визначених законодавством.

Суть проблеми – прогалини в нормативній базі, які ускладнюють захист волевиявлення виборців та сприяють порушенню їх прав.

Порушення прав депутатів місцевих рад при проведенні їх відкриття за народною ініціативою, як сегмент порушення прав самих виборців що свого часу реалізували своє право вибору на користь певної особи чи політичної партії.

3. Мета і задачі дослідження

Метою дослідження є виявлення проблемних аспектів припинення повноважень депутатів місцевих рад шляхом їх відкриття за народною ініціативою.

З урахуванням того беззаперечного факту, що захищаючи права вже обраного депутата, одночасно опосередковано здійснюється захист прав виборців, які свого часу прийняли свідоме рішення обрати саме цю особу своїм представником у органах місцевого самоврядування, метою даного дослідження є також виявлення можливостей захисту прав виборців в аспекті захисту прав депутата. Умови відновлення протиправно припинених повноважень.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

– розкрити у практичній площині проблематику відкриття депутата місцевої ради за народною ініціативою;

– виявити законодавчі прогалини, визначити способи їх усунення;

– виявити правові підстави та способи захисту прав виборців та депутатів, чий повноваження були протиправно припинені.

4. Матеріали та методи дослідження

Матеріалом дослідження виступають в першу чергу перераховані вище закони України, що регламентують матеріальні норми, стосовно припинення повноважень депутатів місцевих рад за народною ініціативою а також відновлення таких повноважень.

Основним методом дослідження виступає аналіз законодавства України та судової практики по темі дослідження.

5. Результати дослідження

Закон України «Про місцеві вибори», прийнятий у 2015 році, в результаті ухвалення редакції від 14 липня 2015 року вніс певні зміни у структуру виборчого процесу, спрямовані на розвиток демократичних основ держави.

Зокрема, даними змінами введений інститут припинення повноважень депутата місцевої ради за народною ініціативою.

Аналогічні зміни внесені і у Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» [6].

Процедура відкриття депутата місцевої ради існувала в Законі України «Про статус депутатів місцевих рад» [6] з моменту його прийняття. Оформлена вона була просто, компетентно і доступно. Водночас на практиці майже не застосовувалась.

Можна припустити, що з внесенням змін в Закон, де було додано слово «народною», одночасно з'явилося достатньо осіб, які переслідуючи свої інтереси, намагаються впливати на процеси в державі через територіальні громади.

Насправді, нова редакція відповідного розділу Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» (надалі – Закон) [6] має ряд суттєвих недоречностей. Аналізуючи законопроект, внесений свого часу до розгляду у Верховній Раді України народними депутатами Тимошенко Ю. В., Кириленком І. Г. Тарасюком Б. П. та іншими представниками партії «Батьківщина» (законопроект №2831 від 12.05.2015 року), можна з упевненістю сказати, що останні роки негативно відобразились на якості підготовки правників відповідної політичної сили.

У досліджуваному Законі існує ряд недомовок та відсилочних норм, які не корелюються з відповідними змінами в інших законодавчих актах.

І найголовніше, не визначена процедура та порядок відновлення повноважень раніше відкритого депутата. Тобто, в даному випадку законодавець повністю покладається на суд.

Однак якщо припустити, що повноваження певного депутата будуть відновлені судом, то що робити з повноваженнями наступного за черговістю депутата, який уже приступив до виконання своїх обов'язків і голосував за прийняття чи не прийняття

відповідних рішень органом місцевого самоврядування?

Наскільки легітимними будуть такі рішення, якщо вони, наприклад, приймалися з перевагою в один голос, або за наявності мінімального кворуму?

На жодне з цих питань відповіді у вказаному Законі, як і в Законі «Про місцеві вибори» немає.

Стаття 37 Закону визначає три підстави для реалізації народної ініціативи щодо відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою:

– порушення депутатом місцевої ради положень Конституції (254к/96-ВР) і законів України, що встановлено судом;

– пропуск депутатом місцевої ради протягом року більше половини пленарних засідань ради або засідань постійної комісії, невиконання ним без поважних причин, обов'язків депутата місцевої ради у виборчому окрузі;

– невідповідність практичної діяльності депутата місцевої ради основним принципам і положенням його передвиборної програми, невиконання депутатом місцевої ради зобов'язань звітувати перед виборцями та проводити зустрічі з ними.

Відповідно до ст. 38 Закону право ініціативи з відкликання депутата місцевої ради мають виборці відповідного округу.

Не пізніше як за два дні до проведення зборів про час та місце їх проведення мають бути повідомлені засоби масової інформації. Водночас, законодавець не визначає обов'язкову присутність представників ЗМІ на таких заходах. Також не зазначено про обов'язкову відеофіксацію даного заходу. Тобто, такі збори можна провести кулуарно, або фактично їх не проводити. Жодний контроль справжності підписів не проводиться. В подальшому, проконтролювати беззаперечне волевиявлення особи можна лише шляхом проведення почеркознавчої експертизи кожного підпису в рамках кримінального, цивільного чи адміністративного процесу.

Таким чином, вже на самому етапі проведення зборів щодо створення ініціативної групи закладений елемент корупції.

В подальшому у триденний строк після проведення зборів, документи визначені ст. 39 Закону подаються до територіальної виборчої комісії.

В свою чергу територіальна виборча комісія має повідомити про дану обставину депутата, відповідні місцеву організацію партії, партію (у разі якщо депутат був обраний шляхом висування його місцевою організацією партії) та місцеву раду.

На підтримку пропозиції про відкликання депутата місцевої ради, обраного в одномандатному виборчому окрузі, має бути зібрано підписи у кількості, що є більшою половини кількості виборців, які взяли участь у голосуванні на відповідних місцевих виборах в одномандатному виборчому окрузі, у якому був обраний депутат.

На підтримку пропозиції про відкликання депутата місцевої ради, обраного у багатомандатному виборчому окрузі, має бути зібрана така кількість підписів у відповідному багатомандатному виборчому окрузі, що є більшою виборчої квоти, яка була визначена у відповідному багатомандатному вибор-

чому окрузі під час проведення виборів депутатів місцевої ради згідно із законом про місцеві вибори, але не меншою ніж кількість голосів, поданих за відповідну місцеву організацію партії у відповідному територіальному виборчому окрузі на місцевих виборах, за результатами яких він був обраний депутатом.

В даному випадку в небезпечне становище з позиції можливості відкликання потрапляють депутати, які балотувались від політичної партії, що призводить до певної залежності і в подальшому може впливати на волевиявлення конкретного депутата.

Наприклад, в регіоні є популярний спортсмен чи громадський активіст, чи бізнесмен за рахунок якого партія створює собі рейтинг і замість однієї у виборний орган потрапляє три особи.

В подальшому, кандидат дізнається, що голосувати необхідно виключно так як скаже партія. Припустимо, що лідер партії хоче отримати у оренду з правом викупу приміщення у центрі міста, яке є власністю територіальної громади (умовно – басейн). Для досягнення такої мети необхідне голосування сесії відповідної ради. А обраний від цієї партії депутат знає, що даний соціальний заклад здійснює безкоштовну реабілітацію інвалідів в рамках державних соціальних програм

В цьому або подібному випадку та ще й за умови імовірної зацікавленості посадових осіб ТВК, відкликати депутата не складе значних труднощів.

Наприклад, судові процеси по справам №816/1544/18 та №816/1730/18. Виходячи з ситуації, яка вбачається із суті спору: між зверненням ініціативної групи до ТВК щодо звернення до керівного органу партії про відкликання депутата Полтавської міської ради і зверненням тієї ж ТВК до Полтавської міської ради про обрання депутатом наступного за черговістю пройшло 11 календарних днів. Із цих 11 календарних днів 4-ри були вихідними.

ТВК перевірила 2229 підписів виборців в період між 16,00 та 16,30 7 травня 2018 року. Крім того, у наданих протоколах підстави для відкликання депутата, як визначено ст. 37 Закону, взагалі не визначаються (стагистика та протокол Полтавської міської виборчої комісії №39 від 7 травня 2018 року [7]).

Те, що депутата не запрошували на засідання, збори ініціативної групи, у протоколах не визначена суть порушень, які він вчинив, для тих осіб, які голосували, не мало жодного значення. Адже порядку відновлення повноважень депутатом міської ради, крім судового, законом не передбачено.

ЦВК дистанціюється від цих питань, що відображено, наприклад у рішенні від 24 листопада 2017 року № 259 «**Про скаргу Руденка І. І. та Шевченка П. М., зареєстровану в Центральній виборчій комісії 22 листопада 2017 року за № 21-30-9774** [8].

Оскарження трьох рішень, в т. ч. рішення з'їзду партії – це три судових процеси у двох різних юрисдикціях. Тобто, поки відкликаний депутат відстоюватиме своє право в суді, прийде час нових виборів. Умовний басейн отримає у власність лідер партії. А місце рейтингового кандидата займе той, хто голосуватиме у відповідності з бажаннями лідера.

Таким чином, нівелюється суть демократії та суть волевиявлення осіб, які бачили зовнішню реалізацію партії через певне обличчя.

При цьому, для такого міста як Полтава, в виборча квота складає 1725 осіб. Забезпечити відповідну кількість підписантів на підписних листах не буде важко (статистичні дані ЦВК та офіційні результати місцевих виборів 2015 року [9]).

Відкликати депутата-мажоритарника за таких умов практично неможливе, бо за відкликання, як зазначено вище, має проголосувати більша частина виборців відповідного округу. І вибір на його місце іншої особи є тривалою конкурентною боротьбою з невідомим результатом.

У свою чергу з особами, які ризикнули балотуватися від партії, все значно простіше і контрольованіше.

Як бачимо зі значної кількості судових процесів, ініційованих одними ж і тими політичними силами у різних регіонах протягом 2017–2018 років, процедури відкликання депутатів на даний час застосовуються не як народна ініціатива, а як спосіб тиску.

Цікавим є і питання строків. Законом визначені пересічні строки, протягом яких ініціативна група має право звернутися із зібраними підписами виборців про відкликання депутата до ТВК.

Тут виявляється ще один елемент тиску. Якщо депутат зацікавлений у своєму статусі, офіційний представник ініціативної групи отримує важелі тиску на депутата.

Відповідно до ст. 48 Закону депутат місцевої ради має право бути присутнім під час розгляду вищим керівним органом партії звернення територіальної виборчої комісії щодо його відкликання за народною ініціативою та при прийнятті відповідного рішення, а також на засіданнях територіальної виборчої комісії при розгляді нею питань, що стосуються його відкликання.

Однак ні ТВК, ні політична партія не зобов'язані його викликати. Можна повідомити. А якщо повідомлення не отримане, то це не впливає на суть рішення.

Тобто, питання обов'язкового повідомлення депутата та можливість захисту ним своїх прав є нормою, що оскаржується.

І саме депутат має довести, що неможливість його участі у відповідних засіданнях чи з'їздах могла вплинути на суть рішень, що були прийняті.

Ст. 90 Закону України «Про політичні партії в Україні» визначає порядок заміщення вибулого депутата [5].

Порушення при проведенні з'їзду, де розглядалося питання про відкликання депутата є окремим оскаржуваним елементом зі спірною юрисдикційною підсудністю, що може бути предметом окремого дослідження.

Стосовно ідентифікації підписів виборців. Важливим елементом відтворення демократії є ідентифікація підписів виборців зібраних ініціативною групою на користь відкликання депутатів місцевої ради за народною ініціативою. Як зазначено у ч. 2 ст. 41 Закону: «територіальна виборча комісія перевіряє дотримання вимог статей 38-40 цього Закону при

ініційованні відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою, правильність оформлення підписних листів, кількість підписів, що встановлена частиною першою статті 40 цього Закону, а також із залученням органів ведення Державного реєстру виборців здійснює перевірку достовірності відомостей про громадян, що містяться в підписних листах, та із залученням правоохоронних органів – вибірково перевірку їхніх підписів (не менше 10 відсотків від загальної кількості)».

На думку автора, саме ця частина статті Закону створює максимум недоречностей у правозастосуванні.

Зокрема, вбачається явна суперечність із нормами Закону України «Про державний реєстр виборців» [4]. Адже статтею 11 вказаного закону прямо заборонено відкривати відомості реєстру для цілей, не визначених саме цим законом.

Незрозумілим є і посилення на перевірку правоохоронними органами. Адже, сам досліджуваний Закон не визначає який саме з правоохоронних органів має проводити перевірку підписів виборців на їх достовірність.

Вихід із даного становища полягає у необхідності внесення уточнюючих змін у законодавство, які мали відповісти хоча б на такі питання :

1) чи має право виборча комісія, яка порушила строки перевірки підписних листів, звертатися до керівного органу партії із проханням про відкликання депутата?

2) Які саме правоохоронні органи і яким саме беззаперечним способом мають перевірити підписи? В які строки вони мають це зробити? В рамках якого провадження має проводитися дослідження підписів? Чи має реєструватися відповідне цивільне/кримінальне/адміністративне провадження?

3) Чи має для перевірки підписних листів відкриватися Державний реєстр виборців? Яким способом і у які строки це має відбуватися?

Як вірно зазначено у дослідженні Інституту стратегічних досліджень: «маніпулювання виборчими списками сприяє дискредитації як складу новообраної ради, так і даного типу виборчої системи загалом» [10].

Наукові дослідження по обраній тематиці в розрізі діючої редакції Закону наразі фактично відсутні. Ті, які є, як правило, спираються на загальні фрази, історичні ракурси та посилаються на загальні норми права та протоколи Європейських чи російських правових інститутів.

По суті єдиним фундаментальним дослідженням з даного питання є «Пропозиції до політики щодо врегулювання статусу депутата місцевої ради» [11].

У своїй праці дослідники прийшли аналогічних висновків щодо необхідності внесення змін у законодавство, спрямованих на розкриття даних Державного реєстру виборців для територіальних комісій, які перевіряють чинність підписних листів.

Однак тематика перевірки підписних листів правоохоронними органами у дослідженні не розкрита.

Стосовно аналогії законодавства інших країн Європи: «В Європі на загальнонаціональному рівні право відкликання депутатів передбачено лише у ФРН: уряди земель мають право відкликати своїх

депутатів із Бундесрату. Загалом же механізм відкликання вважається американським інститутом і головним чином розповсюджений на місцевому рівні, зокрема у 18 штатах США та у деяких провінціях Канади. На місцевому рівні в європейських країнах процедура відкликання депутатів передбачена лише в деяких кантонах Швейцарії (Берн, Золотурн, Тічіно, Тургау, Урі, Шаффхаузен). Наприклад, у ст. 27 Конституції кантону Урі передбачено право громадської ініціативи щодо дострокового припинення повноважень органу влади. У конституції кантону Берн (ст. 57) визначено право жителів на ініціювання проведення позачергових виборів до місцевого органу влади» [11].

Як вбачається із наявних досліджень, самі європейці ніколи чи майже ніколи не практикують відкликання своїх обранців за народною ініціативою.

Це є певною гарантією прав депутата і права громади на визначення своїх представників. Більше того, такі норми вважаються застарілими.

Захист прав депутата в державі України наразі можливий лише у відповідності до норм ст. 47 Закону, тобто, у судовому порядку.

Судова практика наразі іде у площині адміністративної юрисдикції. Переважно рішеннями судів протоколи ТВК про звернення до керівних органів партії визнаються нечинними.

В свою чергу остаточні рішення касаційної інстанції з даного приводу наразі відсутні.

6. Висновки

1. Зміни в законодавство про вибори від 14.07.2015 року є недопрацьованими та оформлені таким чином, що сприяють виникненню умов які можуть призводити до політичних маніпуляцій.

Якщо дотримуватися формальних процедур, то в межах визначених чинним законодавством України провести припинення повноважень депутата місцевої ради шляхом відкликання за народною ініціативою неможливо.

2. Виявлені очевидні прогалини в законодавстві, які стосуються можливостей перевірки підписних листів за допомогою правоохоронних органів та даних Державного реєстру виборців.

Вважаю, що перевірка підписних листів із залученням органів Державного реєстру виборців має проводитися у формі запиту.

А саме, ТВК має направити до Держателя реєстру запит щодо наявності у Державному реєстрі виборців осіб, зазначених у підписних листах.

Державний реєстр виборців не повинен розкривати для ТВК свої дані для третіх осіб, однак повинен провести звірку та надати до ТВК звіт щодо відповідності даних занесених у підписні листи, інформації Державного реєстру виборців, зазначивши на невідповідності (наприклад, ОСОБИ 1,2,3 у реєстрі виборців територіальної громади відсутні, або існують, але з іншими ідентифікаційними даними).

Правоохоронним органом, який має проводити відповідну перевірку має бути визначена Національна поліція України.

Оскільки в рамках перевірки необхідно буде провести вибірково перевірку достовірності підписів, депутат якого відкликають, має право вказати конкретні прізвища у списках (в межах 10%) по яким має бути проведена почеркознавча експертиза справжності підписів осіб.

3. На жаль в чинному правовому полі такі дії можуть проводитися тільки в рамках кримінального провадження, відкритого згідно ст.358 Кримінального Кодексу України [12].

Як альтернатива, пропонується адміністративний процес в рамках якого ТВК за наявності письмового звернення депутата якого відкликають, звертається до суду з проханням про проведення почеркознавчих еспертиз певних підписів. Вартість таких експертиз має бути профінансоване керівником ініціативної групи. В разі, якщо підписи виявляться достовірними, вказану суму має компенсувати депутат, якого відкликають.

Така позиція забезпечить принцип матеріальної відповідальності осіб за результати їх діяльності та зменшить оберти політичних спекуляцій.

Саме стримування в межах правового поля нерозумної політичної діяльності, сприятиме захисту прав виборців, які обираючи депутатом ту чи іншу людину в межах своєї території вже висловлювали волю щодо особи, яка була ними обрана.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. № 435-15 // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Про місцеві вибори: Закон України № 595-VIII. 14.07.2015 // Відомості Верховної Ради. 2015. № 37-38. Ст. 366. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/595-19>
4. Про державний реєстр виборців: Закон України № 698-V. 22.02.2007 // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 20. Ст. 282. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/698-16>
5. Про політичні партії в Україні: Закон України № 2365-III. 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 23. Ст. 118; 2014. № 22. Ст. 794. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
6. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України № 93-IV. 11.07.2002 // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 40. Ст. 290. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
7. Інтернет-видання Полтавщини. URL: <https://poltava.to/news/46940/>
8. Про скаргу Руденка І.І. та Шевченка П.М., зареєстровану в Центральній виборчій комісії 22 листопада 2017 року за № 21-30-9774: Постанова Центральної виборчої комісії № 259. 24.11.2017. URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts/ShowCard?id=43553>

9. Місцеві вибори 2015 – цБК. URL: http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM002?PT001F01=100&pt00_t001f01=100
10. Місцеві вибори 2015: проблеми організації, підсумки, тенденції // Національний Інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2135/>
11. Ганзюк К., Нікітенко С. Пропозиції до політики щодо врегулювання статусу депутата місцевої ради. USAID, 2017. URL: <http://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/DeputyPolicy.pdf>
12. Кримінальний Кодекс України: Закон України № 2341-III. 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Дата надходження рукопису 29.05.2018

Марченко Галина Іванівна, адвокат (Рада адвокатів Полтавської області), директор, ТОВ «Юридичні технології ЛТД», вул. Гоголя, 7, м. Полтава, Україна, 49044
E-mail: moskalets.galina@yandex.ua